

se željelo ograničiti uništavanje čovjekova okoliša govore i o slučajevima kad je okoliš bio iskorištavan u političke i ideološke svrhe (primjer nacističke Njemačke i fašističke Italije). Na primjeru Ruhra autori su progovorili i o, nažalost neizbježnom, sukobu ekonomije i ekologije, a pozivajući na političko djelovanje u smislu zaštite i očuvanja okoliša, knjigu završavaju poglavljem o Zemlji kao ugroženom planetu na kojem »cijela biosfera trpi od industrijskog uma čovjeka«.⁴

Karolina Buzjak

Drago Roksandić: TRIPLEX CONFINIUM ili O granicama i regijama hrvatske povijesti 1500. - 1800.«, BARBAT, Zagreb, 2003.

Monografija »TRIPLEX CONFINIUM ili O granicama i regijama hrvatske povijesti 1500. - 1800.« Drage Roksandića nastala je kao rezultat autorova dugogodišnjeg rada na Međunarodnom istraživačkom projektu *Triplex Confinium*, čiji je idejni začetnik, pokretač i voditelj, te njegova sustavnog bavljenja pitanjima vojnokrajiške povijesti u njezinim euromediteranskim kontekstima od samih autorovih znanstvenih početaka. Knjiga je nastala »s ciljem da što cjelovitije izloži projektну istraživačku problematiku«⁵ i prezentira autorov rad (svojevrsan zbornik izabranih radova), ali i rad drugih znanstvenih suradnika okupljenih oko projekta *Triplex Confinium* (1996. - 2003.), čiji je cilj multidisciplinarno balansiranje između mikrohistorijskih i makrohistorijskih pristupa istraživanju ranonovovjekovne povijesti dinarskog prostora, a posebno područja gdje se prelamaju interesi i preklapaju utjecaji triju velikih imperijalnih sila: Habsburške Monarhije, Mletačke Republike i Osmanskog Carstva.

Knjiga je konceptualno podijeljena u četiri cjeline (poglavlja), a u *Dodacima* na kraju knjige nalaze se informacije o važnijim autorovim predavanjima, izlaganjima na skupovima i kolegijima vezanim uz teme *Triplex Confiniuma* (1992. - 2003.), popis znanstvenih suradnika u inicijativama tog projekta, obavijesti o održanim konferencijama, kolokvijima i izložbama, publikacijama i tekućim inicijativama Međunarodnog istraživačkog projekta *Triplex Confinium*. Sistematiziranom iznošenju problematike pridonose i kartografski prilozi, tablice popisa stanovništva i ilustracije.

Prvo poglavlje knjige (*Predmet, pristupi, metode*) donosi problematizaciju potrebe i predmeta istraživanja povijesti *Triplex Confiniuma*, tj. *Tromeđe* (naziv za Medveđak, vrh Debelog brda sjeverozapadno od Knina, nakon mira u Srijemskim Karlovcima 1699. točka gdje se susreću granice Habsburške Monarhije, Mletačke Republike i Osmanskog Carstva, ali i *tromeđa* - cijeli pogranični prostor sa sve tri strane imperijalnih granica)⁶ i uopće pristupa istraživanju hrvatske povijesti ranog novog vijeka, pri čemu autor polazi od teze »da se u hrvatskoj povijesti ranog novog vijeka malo što može prepoznati kao istraživački problem,

⁴ Isto, str. 256.

⁵ D. Roksandić: »Triplex Confinium ili o granicama i regijama hrvatske povijesti 1500. -1800.«, Barbat, Zagreb, 2003., str. VII.

⁶ Roksandić, 2003., 173

a da nije povezano s fenomenom granice i regije.⁷ Takav pristup i shvaćanje hrvatske povijesti kao povijesti granica zahtijeva jasno epistemološko, prostorno i kulturno definiranje pojmova »granica« i »regija«, a kad je o *tromeđi* riječ, i poznavanje leksema koje su suvremenici upotrebljavali kako bi označili prostor danas u historiografiji poznat kao Vojna krajina i/ili Vojna granica. Drago Rokosandić se, naglašavajući važnost vojnokrajliške terminologije za mikrohistorijska, kulturološki i antropološki orijentirana istraživanja ljudskih iskustava granice, upušta u potragu za leksemima koji referiraju na pojmove o granici analizirajući sadržaje hrvatskih rječnika tiskanih od 16. do 19. stoljeća (npr. rječnik I. Belostenca iz 1740. - *Confinium, ij je konec z zemlye, gdese z-drugum zesztaje, meyas, kotar*).⁸ Građa tih rječnika (o granicama) reflektira jezičnu strukturu hrvatskog prostora u ranom novom vijeku, ali i utjecaje koji dolaze s militarizacijom i upravnom reorganizacijom Vojne krajine u 18. stoljeću.

Tradicionalna historiografija povijesti »tromeđe« pristupala je istraživanjima iz pozicije velikih imperijalnih sila (makrohistorija »tromeđe«), zanemarujući prostor i ljudska iskustva života na trostrukoj granici (mikro i ekohistorija »tromeđe«). Dubinski smisao projekta *Triplex Confinium* je bolje objašnjenje i razumijevanje slojevitosti graničnih pojava⁹ upravo kroz promjene u prostoru i životima ljudi. Na percepciju prostora i ljudska iskustva naglasak stavlja drugi dio knjige: *Ljudi i prostor*, koji obuhvaća dva rada, jedan već objavljen znanstveni rad o dinarskom području u novovjekovnim kartografskim i narativnim izvorima¹⁰ i tekst koji se s manjim izmjenama nalazi u pogovoru knjige K. Kaser-H. Grandits-S. Gruber: »Popis Like i Krbave 1712. godine. Obitelj, zemljišni posjed i etničnost u jugozapadnoj Hrvatskoj«.¹¹

Planina Dinara sastavni je dio prostorne jezgre *Triplex Confiniuma* sa simboličkim konotacijama (dinarske planine, dinarska rasa, dinarski mentalitet...), a kartografski izvori nam posreduju znanja suvremenika o tom prostoru, o interpretaciji prostora i o onima koji te karte naručuju i koriste pa su izvrsna podloga za ekohistorijska istraživanja prostora. U kombinaciji s narativnim izvorima za povijest *Triplex Confiniuma* (A. Fortis, I. Lovrić, L. Matutinović) oni nam pomažu rekonstruirati doživljaj okoliša »tromeđe« i razlučiti kada to Dinara postaje, od jednog vrha (jedva naznačenog na ranonovovjekovnim kartama), planinski niz, ali i »zaštitni znak« cijele etnokarakterologije u 19. stoljeću.¹²

Posebno mjesto u mikrohistorijskim istraživanjima (povratak povijesnoj demografiji, ekohistoriji, povijesti obitelji, kulturnoj i ekonomskoj antropologiji te kvantitativnoj historiji¹³) »tromeđe« zauzima prvi »Popis Like i Krbave iz 1712.«, tj. popis ljudi i dobara nastao zbog potreba uređenja vojnokrajliške uprave i pronalaženja mehanizama financiranja Krajine

⁷ Rokosandić, 2003., 3

⁸ Rokosandić, 2003., 27

⁹ Rokosandić, 2003., 23

¹⁰ Drago Rokosandić: »Dinara kao ekohistorijski problem. Ranonovovjekovni kartografski aspekti« u *Radovi zavoda za hrvatsku povijest*, vol. 32-33, Zagreb, 1999. - 2000., 333-343; i »Dinara kao ekohistorijski problem. Ranonovovjekovni kartografski aspekti« u *Prosvjeta*, god. 7., br. 41/42, Zagreb, 2000., 34-41

¹¹ K. Kaser-H. Grandits-S. Gruber: »Popis Like i Krbave 1712. godine. Obitelj, zemljišni posjed i etničnost u jugozapadnoj Hrvatskoj«, SKD Prosvjeta, Zagreb, 2003.

¹² Rokosandić, 2003., 71

¹³ Rokosandić, 2003., 84

nakon Bečkog rata (1683. - 1699.). Rezultati popisa su iskazani u statistički obrađenim tablicama (struktura i veličina zemljišnog posjeda, brojnost obitelji), a osobito je zanimljiva analiza izvještaja Povjerenstva koje je obavilo popis i mogućnost praćenja etnokonfesionalnih promjena i sporova koji su njima uzrokovani.

Treći dio knjige bavi se percepcijama i stereotipima vezanim uz stanovništvo vojnokrajiških struktura sa sve tri strane »tromeđe«. Prvi znanstveni prilog trećeg dijela knjige je rad »Stojan Janković u Morejskom ratu ili o uskocima, robovima i podanicima«, čiji je sadržaj velikim dijelom pripremljen za Drugu međunarodnu konferenciju projekta *Triplex Confinium*, »Plan and Practice: How to Construct a Border Society? The Triplex Confinium (cca. 1700. - 1750.)«,¹⁴ a predstavlja projektnu raspravu o stvaranju krajiškog društva poslije Bečkog (1683. - 1699.), odnosno Morejskog rata (1684. - 1699.) i na primjeru Mletačke krajine problematizira ulogu Morlaka u uspješnosti ratovanja na »tromeđi« gdje prevladava tzv. mali rat, svakodnevna bitka za preživljavanje i prelazak Morlaka/Vlaha s jedne strane imperijalne granice na drugu. Na primjeru Stojana Jankovića, utjecajnog morlačkog vođe, autor nastoji prikazati mentalitet morlačkog ratovanja koji duboko prožima krajišnike sa sve tri strane »tromeđe«, ali i ulogu mletačkih vlasti u kreiranju tog mentaliteta.

Posljednji znanstveni rad objavljen u monografiji: »J. W. Valvasor i J. Rabatta o Hrvatskoj vojnoj krajini 1689. i 1719. godine: Percepcije, stereotipi i mentalitati na 'tromeđi' u komparativnoj perspektivi« nastao je u suradnji D. Roksandića sa Sanjom Lazanin¹⁵ s ciljem ispitivanja obrazaca stvaranja stereotipa o Hrvatskoj krajini krajem 17. i početkom 18. stoljeća. U istraživanju je kompariran izvještaj zapovijedajućeg generala Karlovačkog generalata Josipa Rabatte iz 1719. Dvorskom ratnom vijeću u Grazu i »zemljopisno-povijesni opis« tog prostora J. W. Valvasora koji je u svom djelu »Die Ehre des Hezogthums Krain«¹⁶ iz 1689. opisao hrvatske krajeve. Unatoč tome što su ti izvori nastali u različitoj povijesnoj situaciji (1689. i 1719.) i različitim su žanrova te načina pisanja, percepcije hrvatskog prostora su najčešće i u jednom i u drugom izvoru iskazane u obliku stereotipa o »barbarskom« svijetu krajiškog područja.

Četvrti dio knjige čine karte prostora »tromeđe« kojima se nastoje zorno prikazati glavne prirodne i društvene uvjetovanosti tog područja u ranom novom vijeku.

Karolina Buzjak

André Blanc: Zapadna Hrvatska. Studija iz humane geografije, Zagreb 2003., 636 str.

Knjiga Andréa Blanca o zapadnoj Hrvatskoj, izvorno objavljena na francuskom jeziku prije gotovo pola stoljeća (*La Croatie Occidentale. Étude de géographie humaine*, Paris, 1957.), pojavljuje se napokon i u hrvatskom prijevodu. Kako se već iz podnaslova može zaključiti, riječ je o studiji iz humane geografije, posvećenoj jednom po mnogočemu

¹⁴ Sveučilište u Grazu, 9. - 12. prosinca 1998.

¹⁵ Objavljen prvi put u D. Roksandić (ur.): »Microhistory of the Triplex Confinium. International Project Conference Papers (Budapest, March 21-22, 1997):« Institute of Southeastern Europe, CEU; Budapest, 1998., 89-110

¹⁶ Sv. IV, Laibach, 1877. - 1879. (1689.)

Ekonomaska i ekohistorija
Economic- and Ecohistory

Časopis za gospodarsku povijest i povijest okoliša

Scientific Research Journal for Economic and Environmental History

Volumen 2 / Broj 2
Zagreb - Samobor 2006.
ISSN 1845-5867
UDK 33 + 9 + 504.3

Nakladnici / Publishers:

Društvo za hrvatsku ekonomsku povijest i ekohistoriju
Society for Croatian Economic and Environmental History

Izdavačka kuća Meridijani
p.p. 132, 10430 Samobor
tel.: 01/33-62-367, faks: 01/33-60-321
e-mail: meridijani@meridijani.com
www.meridijani.com

Sunakladnici / Co-publishers:

Sekcija za gospodarsku povijest Hrvatskog nacionalnog odbora za povijesne znanosti Zagreb
(moderator: Hrvoje Petrić)

Međunarodni istraživački projekt »Triplex Confinium - Hrvatska višegraničja u euromediterranskom kontekstu« Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
(voditelj: prof. dr. sc. Drago Roksandić)

Urednici / Editors-in-chief:

Mira Kolar-Dimitrijević, Hrvoje Petrić

Uredništvo / Editorial Staff:

Dragutin Feletar, Željko Holjevac, Mira Kolar-Dimitrijević, Dubravka Mlinarić, Nenad Moačanin,
Hrvoje Petrić, Drago Roksandić, Mirela Slukan Altić, Nataša Štefanec, Ivica Šute

Međunarodno uredničko vijeće / International Editorial Board:

Drago Roksandić - predsjednik (*Zagreb, Hrvatska*)
Daniel Barić (*Le Havre-Pariz, Francuska*), Slaven Bertoša (*Pula, Hrvatska*), Zrinka Blažević (*Zagreb, Hrvatska*),
Zrinka Tatjana Buklijaš (*Cambridge, UK*), Boris Golec (*Ljubljana, Slovenija*), Hrvoje Gračanin (*Zagreb, Hrvatska*),
Andrej Hozjan (*Maribor, Slovenija*), Halil İnalçik (*Ankara, Turska*), Egidio Ivetić (*Padova, Italija*),
Aleksandar Jakir (*Marburg, Njemačka*), Karl Kaser (*Graz, Austrija*), Isao Koshimura (*Tokio, Japan*),
Marino Manin (*Zagreb, Hrvatska*), Kristina Milković (*Zagreb, Hrvatska*), Ivan Mirnik (*Zagreb, Hrvatska*),
Géza Pálffy (*Budimpešta, Mađarska*), Daniel Patafta (*Rijeka, Hrvatska*), Gordan Ravančić (*Zagreb, Hrvatska*),
Marko Šarić (*Zagreb, Hrvatska*), Nataša Štefanec (*Zagreb, Hrvatska*), Mladen Tomorad (*Zagreb, Hrvatska*),
Jaroslav Vencalek (*Ostrava, Češka*), Milan Vrbanus (*Zagreb, Hrvatska*), Zlata Živaković Kerže (*Osijek, Hrvatska*)

Grafički urednik / Graphic design:

Alojz Zaborac

Prijelom / Layout:

Meridijani, Hrvoje Herceg

Lektura / Language editing:

Lidija Menges

Za nakladnike / Journal directors:

Petra Somek, Hrvoje Petrić

ISSN:

1845-5867

Tisak / Print by:

Bogadigrafika, Koprivnica 2006.

Adresa uredništva / Mailing address:

Hrvoje Petrić (urednik)
Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet
Ivana Lučića 3
HR-10000 Zagreb
e-mail: h.petric@inet.hr

Na naslovnici:

Područje Legrada i Đelekovca na karti iz 18. stoljeća